

Prof. dr hab. Benedykt Błoński, prof. zw.
Dziedzina - sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna - dyrygentura
Adres do korespondencji
Tel. 601829565
e-mail: benedykt.blonski@uwm.edu.pl

Olsztyn 25.03.2019 r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr Anastasiyi Senkavets sporządzona w związku z przewodem o nadanie stopnia doktora sztuki w dyscyplinie artystycznej dyrygentura, wszczętym dnia 22.01.2018 roku przez Radę Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Edukacji Muzycznej, Rytmiki i Jazzu Akademii Muzycznej im. St. Moniuszki

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im. St. Moniuszki w Gdańsku, Wydział Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Edukacji Muzycznej, Rytmiki i Jazzu, pismo z dnia 29.01.2018 roku.

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 84 poz. 455)

oraz

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2011 nr 204 poz. 1200)

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Praca doktorska mgr Anastasiya Senkavets, której promotorem jest prof.dr hab. Waldemar Górski z Akademii Muzycznej im.St.Moniuszki w Gdańsku to dzieło artystyczne w formie koncertu zarejestrowane elektronicznie na płytach CD, BLU RAY, DVD oraz niezwykle starannie przygotowana rozprawa teoretyczna będąca opisem dzieła artystycznego zatytułowana „*Śpiewy i teksty liturgiczne Kościoła Prawosławnego na przykładzie twórczości białoruskich kompozytorów: mn.Julianiji (Denisowej) i ks. Andrieja Bondarenki. Aspekt pracy dyrygenta*”

Część teoretyczna pracy doktorskiej składa się z czterech rozdziałów:

- I. Teologiczno-historyczne uwarunkowanie muzyki cerkiewnej,
- II. Analiza struktury muzycznej,
- III. Analiza tekstu słownego,
- IV. Wybrane problemy wykonawcze,

Całość uzupełnia wstęp, podsumowanie bibliografia, streszczenie w języku polskim, angielskim i rosyjskim, 7 aneksów zawierających: 1. Sylwetkę mn. Julianiji (Denisowej) oraz wywiad z kompozytorką, 2. Sylwetkę ks. Prot. Angrieja Bondarenki oraz wywiad z kompozytorem, 3. Tłumaczenia kompozycji na język polski, 4. Plakat koncertu jak również Stronę tytułową zbioru nut mn. Julianiji (Denisowej) z dedykacją i Stronę tytułową rękopisu *Trisagionu* ks. Andrieja Bondarenki z dedykacją, 5. Fotorelację z koncertu przewodu doktorskiego, 6. Kopie partytur, 7. Płyty CD, DVD, BLU RAY zawierające nagranie koncertu przewodowego jak również pracę doktorską.

Jak wcześniej wspomniałem zarówno rozprawa teoretyczna jak i zapis dzieła artystycznego został przygotowany bardzo starannie, drobiazgowo, skrupulatnie co świadczy znajomości doktorantki w sprawie wymagań stawianym przy rozprawie doktorskiej w dziedzinie sztuki.

W rozdziale pierwszym składającym się z czterech podrozdziałów, autorka zawarła informacje dotyczące struktury nabożeństw (przede wszystkim Świętej Boskiej Liturgii), historycznych uwarunkowań prawosławia na terenie obecnej Białorusi, a także opisała znaczenie śpiewu liturgicznego w cerkwi, który stanowi integralną część prawosławnego nabożeństwa i zajmuje ważną pozycję w chrześcijańskiej kulturze Wschodu. Odwołała się do słów Ojców Kościoła – świętych Bazylego Wielkiego, Jana Chryzostoma a także Klemensa Aleksandryjskiego, którzy twierdzili, że *„muzyka instrumentalna nie znalazła akceptacji w nabożeństwach chrześcijańskich, gdyż była szeroko stosowana przez pogan w ich ceremoniach kultowych. Muzyka wokalna – przeciwnie- miała być środkiem pomocniczym w uświetnianiu kultu religijnego, wspomagać akcję ewangelizacyjną, utrwaląc chrześcijańskie zasady wiary oraz kierować myśli i ducha chrześcijan do Boga”* (str. 15,16). Doktorantka wyjaśnia dlaczego cerkiew prawosławna nigdy nie używała i nie używa żadnych instrumentów muzycznych *„...słowo Boże może wypowiadać tylko głos ludzki, gdyż jest on jedyny żywym oraz dostępnym instrumentem..., i jest w stanie oddać najskrytsze pragnienia swego serca, modlitewne uniesienia i rozpacz grzesznika...jest w stanie oddać sens, powagę i siłę modlitwy”*(str.16). Natomiast rolą chórmistrza jest utrzymanie równowagi między fakturą muzyczną utworu a słowem. I tego dokonała Doktorantka podczas koncertu przewodowego!

Rozdział drugi to analizy poszczególnych utworów przedstawionych na koncercie przewodowym pod kątem elementów muzycznych: formy, harmoniki, melodyki, dynamiki, budowy metro rytmicznej. Jest tu przedstawiony aparat wykonawczy a także ambitus poszczególnych głosów. Zawarte są również wskazówki kompozytorki i kompozytora dotyczące wykonywania utworów a także podkreślone jest znaczenie tekstu liturgicznego, który wyznacza części oraz frazy utworu.

Należy podkreślić, iż wszystkie powyższe elementy zostały opisane bardzo wyczerpująco.

Rozdział III to analiza warstwy słownej. Doktorantka opisała znaczenie słowa podczas nabożeństw w cerkwi prawosławnej, historię powstania i ukształtowania języka cerkiewnosłowiańskiego, a także sposób traktowania tekstów liturgicznych przez kompozytorów. Została również uwzględniona wymowa oraz prawidłowa akcentacja tekstów w języku cerkiewnosłowiańskim.

W rozdziale czwartym są opisane wybrane, najbardziej charakterystyczne - zdaniem doktorantki - problemy wykonawcze związane z intonacją, wymową i frazowaniem, dynamiką, metrorrytmiką, agogiką a także dyrygenckie, które mogą wystąpić podczas wykonywania utworów mn. Julianiji (Denisowej) i ks. A. Bondarenki. Jednocześnie przedstawia propozycje ich rozwiązań Podkreśla, że „...*chór a cappella jest nośnikiem nie tylko warstwy dźwiękowej, a przede wszystkim, warstwy słownej. Ze szczególną uwagą należy dbać o czytelny przekaz tekstu z zachowanymi poprawnymi akcentami słownymi*”, co - zdaniem recenzenta - zostało zrealizowane przez chór przygotowany i prowadzony przez Doktorantkę podczas koncertu przewodowego!

Jak wcześniej zaznaczono, Autorka po zapoznaniu się z partyturami utworów, zwraca uwagę na najbardziej charakterystyczne, sprawiające trudności problemy wykonawcze związane z intonacją, wymową i frazowaniem, dynamiką, metrorrytmiką i agogiką a także dyrygenckie, pojawiające się w pracy z chórem a także przedstawia propozycje ich rozwiązań. Niemniej należy zwrócić uwagę na pewne zbyt lakoniczne zwroty, zdania, przemyślenia, których doktorantka na etapie już doktorskiej pracy powinna unikać typu: „*Dyrygent powinien zadbać o poprawność wykonania materiału dźwiękowego pod względem intonacyjnym*” (str. 114.) A czy można inaczej? Czy też: „*Osiągnięcie jednolitego, spójnego, wysublimowanego brzmienia jest niezwykle trudnym zadaniem zarówno dla wykonawców oraz dyrygenta. Należy zadbać o poprawną emisję oraz dążyć do jednakowej pozycji samogłosek w zespole*” (str.116). Ale jak to osiągnąć? Co trzeba zrobić żeby dojść do tego?? „*W Trisagionie ks.A.Bondarenki trudność może sprawiać partia solowa. Sopran solo w wolnym tempie ma utrzymane długie wartości rytmiczne w wysokiej tessiturze i dynamice piano*” (str.121) Zachodzi pytanie: czy dźwięki d i e trzykreślne są dla sopranu solo, profesjonalnej śpiewaczki, dźwiękami w wysokiej tessiturze?

Recenzent też ma wątpliwości do zdania: „*Należy zagospodarować powietrze oraz przemyśleć dobieranie oddechu w tego typu fragmentach* (str.120 dotyczy tzw.oddechu dobieranego). Co to znaczy???

Jednakże, generalnie ujmując, zarówno podane przykłady jak ich rozwiązania świadczą o dużym już doświadczeniu doktorantki i roszą nadzieję na jej dalszy rozwój naukowy.

Celem pracy, wg autorki jest „...*opis oraz analiza warstwy słownej i muzycznej wybranych kompozycji Mn. Julianiji (Denisowej) i ks. A. Bondarenki. Istotnym celem jest przedstawienie wybranych oraz najbardziej charakterystycznych problemów wykonawczych, które można napotkać podczas wykonania omawianych kompozycji*” (str.145). Poprzez wnikliwe zbadanie tematu cel **pracy został osiągnięty**.

Reasumując,

rozprawa teoretyczna zatytułowana „*Śpiewy i teksty liturgiczne Kościoła Prawosławnego na przykładzie twórczości białoruskich kompozytorów: mn.Julianiji (Denisowej) i ks. Andrieja Bondarenki. Aspekt pracy dyrygenta*” to bardzo precyzyjne opracowanie teoretyczne będące opisem dzieła, w którym doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dziedzinie sztuki muzycznej a także umiejętnością prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej.

Prezentacja artystyczna została przedstawiona w postaci koncertu, który odbył się w dniu 01. 12. 2018 r. w Katedralnej Parafii Prawosławnej p.w. Św. Mikołaja w Gdańsku. Koncert odbył się w ramach projektu studiów doktoranckich pod tytułem „*Śpiewy i teksty liturgiczne Kościoła Prawosławnego na przykładzie twórczości białoruskich kompozytorów: mn. Julianiji (Denisowej) i ks. Andrieja Bondarenki. Aspekt pracy dyrygenta*”

Na program koncertu złożyło się 12 utworów napisanych przez współcześnie żyjących kompozytorów białoruskich, którzy w swoich kompozycjach oparli się na motywach tradycyjnej muzyki cerkiewnosłowiańskiej. Utwory te są „...doskonałym przykładem połączenia tekstu z warstwą muzyczną i w sposób czytelny przekazują treści liturgiczne, które są nadrzędne w tej muzyce”.

Wykonawcami koncertu był Chór projektu doktoranckiego. Całość przygotowała i poprowadziła mgr Anastasiya Senkavets, dyrygent z klasy prof. dr hab. Waldemara Górskiego, natomiast słowem opatrzyła Justyna Ślubowska.

Chciałbym zaznaczyć, iż koncert przewodowy zarejestrowany na DVD i CD wywarł na mnie bardzo pozytywne wrażenie.

Programowo składał się jak gdyby z dwóch części: obejmował wykonanie utworów tylko dwóch kompozytorów: mn. Julianiji (Denisowej) i ks. A. Bondarenki. Prezentowane utwory były dość zróżnicowane. Kompozycje mn. Julianiji mają stonowaną dynamikę, mniej dysonansów, łagodne brzmienie z przeważającą fakturą homofoniczną. Natomiast utwory ks. A. Bondarenki ze względu na współczesne brzmienia harmoniczne, zróżnicowaną fakturę, rozbudowany aparat wykonawczy (chór ośmiogłosowy i soliści) nie tylko, że nie mogą być wykonywane podczas liturgii, ale również powinny prezentowane przez chór o zaawansowanym poziomie wykonawczym.

Rezultat artystyczny koncertu był bardzo adekwatny do poziomu zespołu składającego się z 17 osób, absolwentów i studentów Akademii Muzycznej różnych specjalności: dyrygentura chóralna, muzyka kościelna, instrumentalistyka, śpiew solowy.

Chór projektowy radził sobie bardzo sprawnie ze skomplikowaną fakturą wykonywanych utworów. Wykazał się dużą dyscypliną rytmiczną i artykulacyjną, zachowując spójność obrazu dźwiękowego utworów i co należy bardzo mocno podkreślić zrozumiałość tekstu w języku cerkiewnosłowiańskim. Można się tylko domyślać ile wysiłku i starań ze strony dyrygentki wymagały przygotowania i realizacja tak trudnego programu koncertu przewodowego z Chórem projektowym powstałym specjalnie na okoliczność tego koncertu. Należy pamiętać i podkreślić, że całość została przygotowana w bardzo krótkim okresie i z bardzo młodymi wykonawcami – studentami i absolwentami Akademii Muzycznej w Gdańsku. Był to bardzo dobry koncert pod względem wykonawczym.

Doktorantka dyrygowała przemyślanym, lekkim, powściągliwym ruchem, adekwatnym do charakteru poszczególnych kompozycji, przekazując wykonawcom w czytelny sposób niezbędne wskazówki agogiczne, dynamiczne i artykulacyjne. W kontekście wykonywanego repertuaru, oszczędność gestu należy uznać jako duży walor i zgodne z tradycją wykonawczą muzyki religijnej przeniesienie uwagi na istotę sacrum, bez epatowania słuchaczy osobowością dyrygenta.

Pani Anastasiya Senkavets sprawnie zarządzała przebiegiem kompozycji, zachowując bardzo dobry kontakt z zespołem i pewność prowadzenia formy, czym dowiodła, że jest dyrygentką świadomą i kompetentną.

Jak napisała w swojej pracy „...ograniczona ilość prób (8!), różnice w stopniu zaawansowania wokalnego, zróżnicowana emisja głosu mogły stworzyć wiele problemów wykonawczych”. W opinii recenzenta problemy te, dzięki już dużym umiejętnościom i wiedzy doktorantki, przemyślanej interpretacji i umiejętnej pracy metodycznej podczas prób w znacznym stopniu zostały zniwelowane, a prezentację artystyczną w postaci koncertu należy uznać za bardzo udaną. **Należy stwierdzić, iż generalnie wszystkie kompozycje były wykonane na wysokim poziomie wykonawczym, a tym samym, wszystkie założenia związane z realizacją utworów przedstawione i opisane w pracy teoretycznej zostały zrealizowane podczas koncertu.**

Na zakończenie dwa cytaty z pracy:

Przedmiotem pracy „...jest twórczość współczesnych białoruskich kompozytorów na przykładzie wybranych utworów mn. Julianiji (Denisowej) oraz kompozycji ks. Andrieja Bondarenki, należących do cyklu Liturgia. Utwory zostały napisane do tekstów kanonicznych w języku cerkiewnosłowiańskim. **Głównym celem artystycznym podczas wykonania było przekazanie modlitewnego charakteru kompozycji cerkiewnych, które zajmują szczególne miejsce nie tylko w kulturze białoruskiej, a także w kulturze wszystkich Kościołów Wschodnich**”. W opinii recenzenta cel artystyczny został uzyskany podczas koncertu przewodowego.

„Mam nadzieję, że niniejsza dysertacja, a także koncert przyczynią się do większego rozpowszechnienia muzyki cerkiewnej białoruskich współczesnych kompozytorów w Polsce, a transkrypcja tekstów cerkiewnosłowiańskich, zamieszczonych w aneksach, ułatwi prace nad warstwą słowną omawianych kompozycji” (str.132)

Należy tylko życzyć aby słowa doktorantki w jak najszybszym czasie miały swoje odzwierciedlenie w rzeczywistości!

Konkluzja

Reasumując, należy uznać, iż przedstawiona praca doktorska w postaci koncertu stojącego na wysokim poziomie wykonawczym, a także twórczego i naukowego ujęcia problemu w pracy pisemnej pt. „*Śpiewy i teksty liturgiczne Kościoła Prawosławnego na przykładzie twórczości białoruskich kompozytorów: Mn. Julianiji (Denisowej) i ks. Andrieja Bondarenki. Aspekt pracy dyrygenta*”, w której mgr Anastasiya Senkavets w sposób wyczerpujący, wykazując się bogatą, teoretyczną wiedzą, dokonała opisu dzieła artystycznego, nosi cechy oryginalności i nowatorstwa i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny artystycznej dyrygentura.

Biorąc powyższe, zgodnie z art.13.1. Ustawy z dnia 18 marca 2011 r. wnoszę o przyznanie mgr Anastasiyi Senkavets stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuki muzyczne w dyscyplinie artystycznej dyrygentura.

Benedykt Błoński

Prof. dr hab. Benedykt Błoński, prof. zw.

(recenzent)